

Museon en Museonder brengen Pleistocene fossielen onder de aandacht

Arno van Berge Henegouwen en Ad Smit

Het jaar 1993 is onlangs uitgeroepen tot het jaar van de ouderen. Wij weten niet zeker of we dit los moeten zien van de vele aandacht die andere fossielen dit jaar krijgen. Het begon eind vorig jaar in Emmeloord met een 'Siberische' mammoetshow.

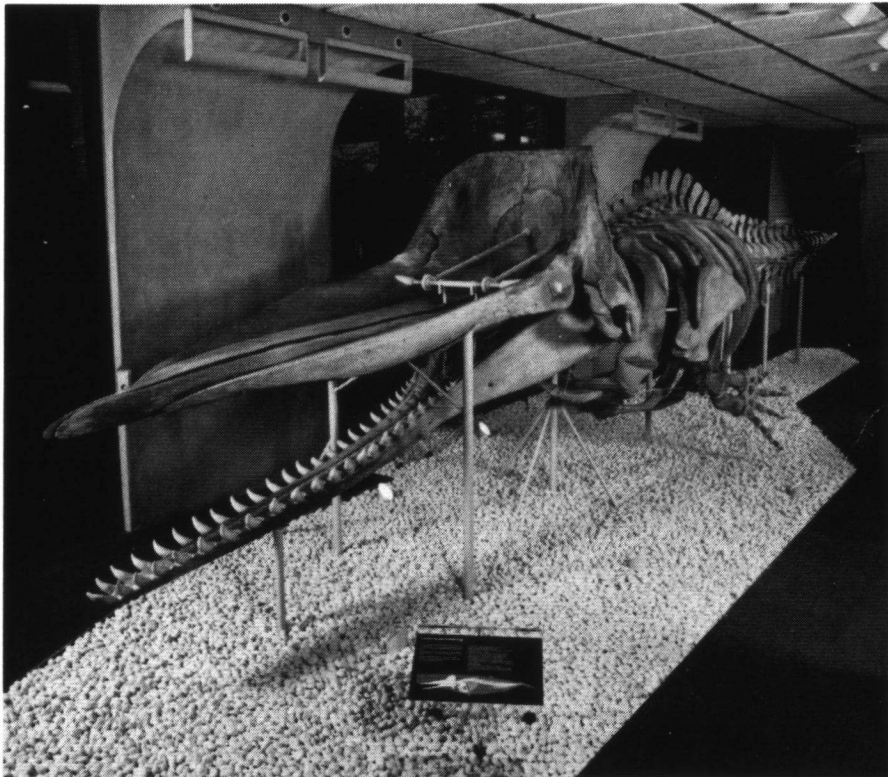
De dino-rage van de afgelopen jaren is voorlopig op zijn retour en het lijkt wel of het Pleistoceen nu als nieuwe publiekstrekker gaat fungeren.

Vanaf eind april staan in Blijdorp bewogen beelden van uitgestorven zoogdieren van Noord- en Zuid-Amerikaanse herkomst. De Pleistocene mens wordt belicht in het Nationaal Natuurhistorisch Museum in Leiden. Hier haalt men na honderd jaar de botten van wijlen Eugène Dubois uit de kluis en bouwt er een grootse tentoonstelling omheen.

Het Museon verzorgt zelfs twee festiviteiten binnen één maand: De WPZ is tien jaar jong, reden om met het Museon een aantal manifestaties te organiseren rond het thema Pleistocene zoogdieren en hun milieu. Nog net voor 'Eén miljoen jaar Nederland' opent in het Na-

tionale Park De Hoge Veluwe het eerste ondergrondse museum, het Museonder, zijn gewelven. Ook daar veel aandacht voor het Pleistoceen. Dat is niet verwonderlijk want het Museonder ligt in de bodem van de Hoge Veluwe, een gebied dat vorm kreeg in de glacialen en interglacialen. De gebeurtenissen die zich in het ijstijdvak afspeelden, zijn op veel plaatsen nog herkenbaar in de Veluwe ondergrond. De bezoeker daalt dan ook af in het inwendige van de Veluwe waar hij te maken krijgt met alle aspecten die zich in de ondergrond van het gebied afspelen. Vanaf de bovenste grondlagen waar konijnen holen graven, aaskevers voggelijkes begraven en boomwortels zich toegang tot het grondwater verschaffen, komt men terecht in de diepere aardlagen. Hier liggen de fossielen in door het landijs opgestuwde rivierbeddingen temidden van pratende zwerfstenen, die in het Pleistoceen hun weg naar ons land vonden.

In het Museon blijft de bezoeker gewoon bovengronds. De tentoonstelling graaft echter diep. Tijdens de één miljoen jaar die de tentoonstelling beslaat, kreeg Nederland definitief vorm.

Museon

De gestage daling van het Noordzeebekken, de versterkte aanvoer van sediment door de grote rivieren als gevolg van de opheffing van het Rijnmassief, deden een uitgestrekt deltagebied ontstaan. Een ideaal gebied voor fossilisatie. Geen wonder, dat ons land een van de rijkste gebieden voor Pleistocene zoogdierresten is. Dat hier zoveel verzamelingen te vinden zijn blijkt keer op keer, wanneer Russische of Amerikaanse onderzoekers hier de musea bezoeken. Zelfs particuliere collecties scoren hoog bij hen.

Het Museon was eigenlijk tot voor kort een achtergebleven gebied. Dit werd duidelijk toen begonnen werd met de voorbereidingen van beide tentoonstellingen. Door gericht aan te kopen kon het museum in betrekkelijk korte tijd een mooie verzameling aanleggen, die niet zoals zo vaak in de depots is verdwenen. Al enkele jaren is het milieu een speerpunt in het beleid van het museum. De laatste tijd komt daar het klimaat bij. In 'Eén miljoen jaar Nederland' krijgt dit onderwerp dan ook veel aandacht. Er wordt onder andere ingegaan op de volgende zaken:

-Hoe ontstaan de regelmatige wisselingen waaraan het klimaat de afgelopen miljoen jaar onderhevig is geweest ofwel hoe ontstaan ijs tijden?

-Wat is de invloed van de klimaatwisselingen geweest op het landschap van Nederland; hoe zag Nederland er in de verschillende fasen van het Pleistoceen uit?

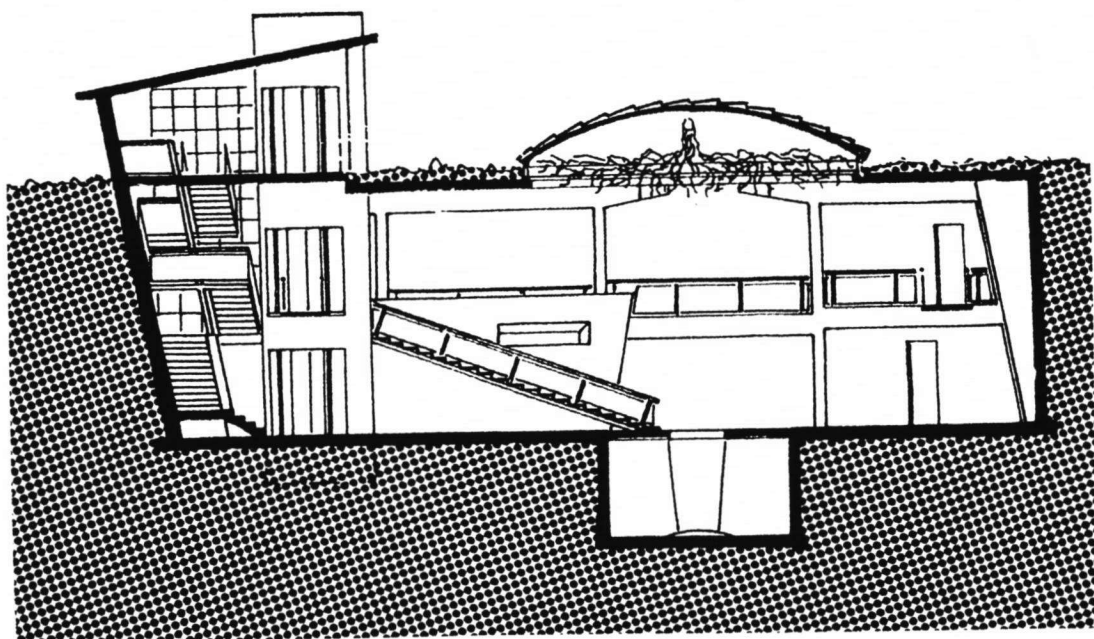
-Welke dieren en planten leefden er en hoe werden zij beïnvloed door de veranderingen van het klimaat?

Om de extreme klimaatverschillen te verduidelijken worden verschillende kanten van onderzoek naar het klimaat in het verleden belicht. Gegevens uit de paleontologie, geologie, biologie en astronomie komen hierbij aan bod.

Bovendien verzorgt weerman Erwin Kroll vier weerberichten uit een warme en een koude tijd, het heden en de toekomst. Deze weerberichten worden vertoond op vier videoschermen waarbij hij informatie geeft over de heersende weertypes in de betreffende periode en steeds een voorspelling geeft voor de volgende dag. Hij maakt hierbij gebruik van kaarten die het Nederlandse landschap weerspiegelen zoals dat er in die tijd uitzag. Rond de weerberichten zijn de overblijfselen tentoongesteld van de fauna's die bij de besproken klimaten horen.

Het Museon en de Werkgroep Pleistocene Zoogdieren (WPZ)

Ons land is zeer rijk aan fossielen van Pleistocene zoogdieren. Deze worden verzameld door zowel beroeps- als amateuropaleontologen. De botten vertellen ons veel over de toenmalige fauna's en daarmee over het toenmalige klimaat.

Museonder

Het Museon is vooral geïnteresseerd in de Werkgroep Pleistocene Zoogdieren door de unieke samenwerking tussen beroeps- en amateurpaleontologen. Het 10-jarig jubileum van de WPZ was de eerste aanleiding tot de tentoonstelling. De samenwerking met de WPZ wordt duidelijk uit het vele collectiemateriaal van leden waarmee de onderwerpen worden geïllustreerd. Zoogdierfossielen zijn bij leden van de WPZ in ruime mate voorhanden waardoor een interessante selectie gemaakt kon worden voor de tentoonstelling. Er is naar gestreefd om zoveel mogelijk fossielen uit de Nederlandse bodem in de tentoonstelling op te nemen.

Ondanks de rijkdom aan mammoetfossielen werd in ons land nog nooit een compleet skelet aangetroffen. In grindzuigerijen en de visserij worden zelden skeletdelen gevonden die bij elkaar horen, een logisch gevolg van de vondstomstandigheden. Recent gevonden skeletmateriaal uit Shropshire (Engeland) en Siegsdorf (Duitsland) vult dit hiaat in de tentoonstelling op. Een model op ware brengt de mammoet tot leven.

Adres van de auteurs:

Arno van Berge Henegouwen en Ad Smit
Museon, afdeling Biologie
Den Haag